

Eligiusz Małolepszy

Działalność Powiatowego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w Wieluniu w latach 1927-1939 w zakresie propagowania i popularyzacji kultury fizycznej na wsi

---

Prace Naukowe. Kultura Fizyczna 4, 31-39

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Eligiusz Małolepszy

**DZIAŁALNOŚĆ POWIATOWEGO KOMITETU WYCHOWANIA
FIZYCZNEGO I PRZYSPOSOBIENIA WOJSKOWEGO W WIELUNIU
W LATACH 1927 – 1939 W ZAKRESIE PROPAGOWANIA I POPULARYZACJI
KULTURY FIZYCZNEJ NA WSI**

W ostatnich miesiącach 1926 r. stworzone zostały podwaliny pod reorganizację struktury kultury fizycznej i przysposobienia wojskowego. Bezpośredni wpływ na przemiany zachodzące w tych dziedzinach miał przewrót majowy (1926 r.) i dojście do władzy obozu legionowego skupionego wokół marszałka Józefa Piłsudskiego.

Na posiedzeniu w dniu 10 listopada 1926 r. Prezydium Rady Ministrów pozytywnie odniosło się do wspólnego wniosku ministrów resortu Spraw Wojskowych, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Spraw Wewnętrznych, podejmując uchwałę w sprawie podniesienia poziomu wychowania fizycznego, której wykonanie powierzono ministrowi Spraw Wojskowych¹. Jednocześnie zalecono utworzenie urzędu państwowego przy tym ministerstwie. Owocem tych przedsięwzięć stało się utworzenie 28 stycznia 1927 r. Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (PUWF i PW)². PUWF i PW stał się naczelnym organem kierującym wychowaniem fizycznym i przysposobieniem wojskowym w Polsce.

Do zadań PUWF i PW należało koordynowanie działalności w zakresie wychowania fizycznego, sportu i przysposobienia wojskowego, a w szczególności ustalanie wytycznych, przedstawianie wniosków i opinii, sprawowanie nadzoru nad instytucjami i organizacjami wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego, składanie propozycji budżetu państwa na powyższe dziedziny, a także wydawanie czasopism i wydawnictw³. Na czele PUWF

---

¹ H. Jakubowska-Młodzianowska, *Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w Polsce do 1939 r.*, „Roczniki Naukowe AWF w Warszawie”, t. 2, 1963, s. 359; L. Szymański, *Kultura fizyczna w polityce II Rzeczypospolitej*, Wrocław 1995, s. 27.

² „Rocznik Sportowy 1934”, Warszawa 1934, s. 3; Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” nr 8, 1927.

³ M. Stoniewski, *Koncepcje i organizacja wychowania fizycznego i sportu w okresie międzywojennym*, „Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna” nr 9, 1988, s. 299.

i PW stał dyrektorem, bezpośrednio podległy Ministrowi Spraw Wojskowych. W latach 1927 – 1939 funkcję tę pełnili kolejno: ppłk J. Ulrych, płk W. Kiliński, gen. J. Olszyna-Wilczyński i gen. K. Sawicki. W skład Urzędu wchodziły wydziały: ogólny, społeczny, wykształcenia i zaopatrzenia oraz dwa referaty: wychowania fizycznego kobiet i dzieci i przysposobienia wojskowego kobiet.

Zarządzenie Rady Ministrów z 28 stycznia 1927 r. powołało jednocześnie do życia Radę Naukową Wychowania Fizycznego, jako organu doradczego PUWF i PW. Do zadań Rady Naukowej należało m.in. ustalanie zasad kontroli lekarskiej nad wychowaniem fizycznym, uzgodnienie i ujednoczenie metod wychowania fizycznego w szkolnictwie, wojsku i organizacjach sportowych, opracowywanie i opiniowanie projektów ustaw i rozporządzeń, opracowywanie wytycznych w zakresie sportu młodzieży, sportu kobiecego, kryteriów zawodniczych, metod treningu sportowego oraz prowadzenie badań doświadczalnych⁴.

PUWF i PW posiadał swoje odpowiedniki na szczeblu wojewódzkim i powiatowym, na których czele stali wojewodowie i starostowie. W późniejszym okresie podejmowano próby tworzenia i organizowania gminnych komitetów wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego.

Z tymczasowej instrukcji w sprawie wojewódzkich, powiatowych Komitetów Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (KWF i PW) wynikało, iż zakres działania Powiatowych KWF i PW był następujący: „[...] współpraca z miejscowymi władzami państwowymi w zakresie uzyskania poparcia i ułatwień dla miejscowych organizacji WF i PW i sportowych, współdziałanie ze związkami komunalnymi celem otrzymania pomocy dla potrzeb miejscowego ruchu WF i PW i sportowego, współpraca z miejscowymi stowarzyszeniami WF i PW i sportowymi, celem ustalenia ogólnych miejscowych potrzeb w zakresie wychowania fizycznego, przysposobienia wojskowego i sportu oraz plan realizacji, podejmowanie działalności na rzecz wychowania fizycznego, przysposobienia wojskowego i sportu”⁵.

Jak pisze L. Szymański, „[...] W kwietniu 1928 r. powołano w każdym Dowództwie Okręgów Korpusów Okręgowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego podporządkowany PUWFiPW, a w Korpusie Ochrony Pogranicza — Inspektorat Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego [...]”⁶.

Wcześniej, bo już w lutym 1927 r., Dowództwa Okręgów Korpusów (DOK) wydały „wytyczne pracy dla Komitetów Powiatowych Wychowania

---

⁴ Tamże., s. 297.

⁵ Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” nr 21 z 1927 r.

⁶ L. Szymański, *op. cit.* s. 28.

Fizycznego i Przystosowania Wojskowego”⁷. Według wytycznych „praca przystosowania wojskowego i wychowania fizycznego będzie miała za zadanie wyrobienie tęgich fizycznie i silnych moralnie i duchowo obywateli, którzy w czasie pokoju będą z pożytkiem pracować dla Ojczyzny, a w czasie wojny potrafią skutecznie ją bronić”⁸. Powinna mieć charakter apolityczny i państwowy. W zadaniach dla Powiatowych Komitetów Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego (PKWF i PW) w zakresie wychowania fizycznego i przystosowania wojskowego przewidziano m.in.: „Komitety miały uzyskać tereny ćwiczeń — boiska, pływalnie, strzelnice i sale gimnastyczne — na użytek stały lub czasowy, bezpłatnie lub za odszkodowaniem; Komitety miały nabyć na własność przybory i przyrządy do gier i ćwiczeń; Komitety miały zorganizować pomoc dla szkolnictwa w sprawie ćwiczeń wychowania fizycznego (wf.) młodzieży szkolnej oraz propagandę wf. przez wykłady, popisy, pokazy; Komitety miały zorganizować wf. młodzieży pozaszkolnej oraz ćwiczenia wf. dla dorosłych; Komitety miały zorganizować doroczne zawody lokalne; szerzenie idei przystosowania wojskowego w słowie i piśmie i w ten sposób przygotowanie gruntu do rozwoju pracy; urządzenie zawodów strzeleckich, dorocznych «Świąt WF i PW» oraz większych ćwiczeń polowych połączonych oddziałów przystosowania wojskowego (pw); współpracę z władzami państwowymi, samorządowymi, zarządami stowarzyszeń i klubami sportowymi; organizację komitetów lokalnych we wszystkich miasteczkach i wsiach powiatu; udzielanie pomocy instruktorom pw, budowę boisk i strzelnic dla pw, organizowanie kursów dla instruktorów pw.”⁹.

PKWF i PW w Wieluniu został zorganizowany we wrześniu 1927 r. Pierwsze zebranie tego gremium odbyło się 10 września 1927 r.¹⁰ W skład komitetu weszli m.in.: Bogdan Kaczorowski (starosta wieluński, przewodniczący PKWF i PW w Wieluniu), mjr Sosabowski (dowódca 31 pp Strzelców Kaniowskich), por. Aleksander Ogrodnik (sekretarz), ks. dziekan Wincenty Przygodzki, Bolesław Peretiakiewicz, Józef Kasiński, Bolesław Szelest, Bolesław Wocalewski, Stefan Łukawski, Ludwik Bergier, Władysław Burchaciński, Stanisław Domagalski, Ignacy Bąkowski, Władysław Modrzejewski, Michał Panaszek, Ludwik Ładziński, Marian Rozmarynowski, Wincenty Piesz-

⁷ Archiwum Państwowe w Kielcach (APK), Starostwo Powiatowe Kieleckie I (SPK), sygn. 2230, pismo DOK nr X z 10. 02. 1927, bp.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Archiwum Państwowe w Łodzi, oddział w Sieradzu (dalej APŁOS), Powiatowy Komitet Przystosowania Wojskowego i Wychowania Fizycznego w Wieluniu 1927 – 1939 (dalej PKPW i WF), sygn. 1, protokół posiedzenia organizacyjnego Powiatowego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w Wieluniu z dnia 10. 09. 1927 r., bp.

kowski, Maria Grzankowska. W ramach PKWF i PW utworzono pięć sekcji: propagandy, finansową, sanitarną, techniczną oraz sportową. PKWF i PW w Wieluniu objął swym zasięgiem obszar powiatu wieluńskiego i podlegał Wojewódzkiemu KWF i PW w Łodzi.

Powiat wieluński posiadał charakter rolniczy. Obejmował 3 gminy miejskie (Wieluń, Wieruszów, Praszka) oraz 25 gmin wiejskich. Leżał w południowo-zachodniej części województwa łódzkiego. W 1939 r. powiat o powierzchni 2107 km² zamieszkiwało 214,3 tysiąca mieszkańców¹¹. Ludność miejska stanowiła niewiele ponad 10% ogółu mieszkańców.

Pierwsze rozporządzenia i wnioski w stosunku do propagowania wychowania fizycznego, sportu i przysposobienia wojskowego PKWF i PW w Wieluniu podjął w czasie zebrania 17 listopada 1927 r.¹² Na wniosek mjra Sosabowskiego uchwalono wydanie „odezwy do mieszkańców wsi”, która wyjaśniałaby cele pracy dotyczące wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego i ich szerzenia w środowisku wiejskim. Ważną rolę we wdrażaniu tych dziedzin mieli odgrywać nauczyciele szkół powszechnych. Ponadto zgłoszono wniosek, aby jak najszybciej powstawały gminne komitety WF i PW¹³. Realizacja tych celów była bardzo ambitna i natrafiała w realizacji na trudności natury bazy sprzętowej, jak i szczupłości odpowiedniej kadry do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego, sportu i przysposobienia wojskowego.

Warto jednak zwrócić uwagę, iż członkowie PKWF i PW w Wieluniu dość dynamicznie realizowali założenia w zakresie sfery organizacyjnej i administracyjnej. Na posiedzenie PKWF i PW w Wieluniu w dniu 7 grudnia 1927 r. przybyło 25 nauczycieli szkół powszechnych reprezentujących gminy powiatu wieluńskiego¹⁴. W trakcie posiedzenia przedstawiciel oświaty wieluńskiej — Maryniak — wygłosił prelekcję na temat celów i zadań wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego.

Gminne KWF i PW miały m.in. współpracować z miejscowymi stowarzyszeniami wf. i pw., zaopatrywać gminę w urządzenia sportowe oraz sprzęt sportowy, dostarczać pomocy w zakresie kadry instruktorskiej, organizować święta wf. i pw., organizować opiekę lekarską w dziedzinach wychowania

---

¹¹ *Mały rocznik statystyczny*, Warszawa 1939, s. 12.

¹² APŁOS, PKWF i PW, sygn. 1, protokół posiedzenia PKWF i PW w Wieluniu w dniu 18. 11. 1927, bp.

¹³ *Ibidem*, na dzień 17.11.1927 r. w powiecie wieluńskim utworzono tylko jeden komitet gminny – Miejski Komitet WF i PW w Praszce.

¹⁴ APŁOS, PKWF i PW, sygn. 1, protokół posiedzenia PKWF i PW w Wieluniu w dniu 7. 12. 1927, bp.

fizycznego i sportu, przeprowadzać kontrolę organizacji wf. i pw. na terenie gminy¹⁵. Na fundusze komitetu składały się subsydia władz państwowych, związków komunalnych, poszczególnych stowarzyszeń i osób, ofiary, darowizny i zapisy oraz dochody z urządzanych na cele komitetu imprez i zawodów sportowych. Komitety Gminne WF i PW składały się z członków z „urzędu” — m.in. wójt gminy — i członków „zwyczajnych”, powoływanych spośród miejscowych działaczy na polu wychowania fizycznego, sportu i przysposobienia wojskowego¹⁶.

Pierwsze Gminne Komitety WF i PW w gminach wiejskich powstały jeszcze w grudniu 1927 r., m.in. w gminie Skrzynno¹⁷. Na czele KGWF i PW w gminie Skrzynno stanął Józef Drabiński (wójt gminy). Oprócz niego w skład komitetu weszli: Stanisław Nowak (nauczyciel), Edward Białczak (nauczyciel), Józef Kura (nauczyciel), Emil Lewicki (nauczyciel), Stanisław Sobociński (nauczyciel), Zygmunt Haladin (rolnik), Bolesław Kapica (rolnik), Stanisław Idzikowski (rolnik), Antoni Muszyński (krawiec), Adam Marciniak (rolnik), Józef Plaszczyk (rolnik), Antoni Czyszek (rolnik).

Według źródeł archiwalnych, w 1930 r. zostały utworzone i rozpoczęły działalność wszystkie GKWF i PW na terenie powiatu wieluńskiego (25 komitetów gminnych oraz 3 komitety miejskie)¹⁸. Świadczyć to może o skutecznej działalności PKWF i PW w Wieluniu.

Problemem równie istotnym był budżet PKWF i PW w Wieluniu. Analizując dane, dotyczące budżetu PKWF i PW, należy podkreślić, iż nakłady finansowe w poszczególnych latach ulegały zmniejszeniu. Budżet na rok działalności 1928/1929 wynosił 25 080 zł 96 gr., na rok 1930/1931 20 580 zł, natomiast w roku 1937/1938 wyniósł 16 680 zł¹⁹. Zapewne w kolejnych latach budżetowych fundusze PKWF i PW miały podobną tendencję. Można zrozumieć spadek nakładów finansowych na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych i w I połowie lat trzydziestych okresu międzywojennego, gdyż były to lata kryzysu ekonomicznego. Natomiast w II połowie lat trzydziestych nakła-

---

¹⁵ „Kurier Łódzki” z 29. 08. 1928.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ APŁOS, PKWF i PW, sygn. 2, protokół posiedzenia GKWF i PW przeprowadzony 20. 12. 1927 r., bp.

¹⁸ APŁOS, PKWF i PW, sygn. 3, sprawozdanie z działalności Powiatowego Komitetu Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego w Wieluniu, bp.

¹⁹ APŁOS, PKWF i PW, sygn. 2, zatwierdzony budżet PKWF i PW na rok 1928/1929, bp.; sygn. 3, sprawozdanie Powiatowego Komitetu Przysposobienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego w Wieluniu z dnia 30.10.1930 r., bp.; sygn. 14, budżet Powiatowego Komitetu WF i PW w Wieluniu na rok 1937/1938, bp.

dy te były jeszcze mniejsze. Budżet PUWF i PW oraz wydatki samorządów na kulturę fizyczną i przysposobienie wojskowe były stosunkowo najwyższe w latach 1928 – 1930, natomiast w latach następnych wykazywały tendencję zniżkową²⁰.

W roku budżetowym 1928/1929 przewidziano następujące wydatki (z budżetu PKWF i PW w Wieluniu): opłata kadry instruktorskiej, zakup i konserwacja sprzętu do realizacji wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego, organizacja strzeleckich zawodów powiatowych, organizacja kursów wf. i pw., inwestycje (budowa strzelnic), urządzenie Świąt PW i WF, środki lokomocji dla kadry instruktorskiej oraz fundusz dyspozycyjny²¹. Stosunkowo najwięcej funduszy przeznaczono na opłatę kadry instruktorskiej (3432 zł), organizację kursów wf. i pw. (4200 zł) oraz inwestycje (6000 zł).

W planach działalności PKWF i PW w Wieluniu na rok 1937/1938 zamierzano m.in. konserwację obiektów i urządzeń wf. i pw., inwestycje w zakresie infrastruktury (budowa przystani kajakowej w Osjakowie, rozbudowa parku rekreacyjnego i obiektów sportowych, urządzenie lodowisk w okresie zimowym), pomoc dla poradni sportowo-lekarskiej, organizacja kursów wychowania fizycznego, sportu i przysposobienia wojskowego, organizacja Świąt WF i PW, przeprowadzanie prób w celu zdobywania Państwowej Odznaki Sportowej (POS) i Odznaki Strzeleckiej (OS)²².

W 1930 r. na terenie działalności PKWF i PW w Wieluniu znajdowały się 43 oddziały męskie i 3 oddziały żeńskie wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego, liczące 1392 osoby²³. W skład oddziałów męskich wchodziły 3 hufce szkolne, 10 oddziałów Związku Strzeleckiego, 7 oddziałów Straży Pożarnej, 10 oddziałów Związku Młodzieży Ludowej (ZML), 3 oddziały Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” oraz 10 oddziałów przysposobienia wojskowego (były to oddziały zlokalizowane na terenie działalności GKWF i PW bez przynależności do organizacji społecznej czy młodzieżowej). W skład oddziałów żeńskich wchodziły 2 hufce szkolne oraz oddział Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Jak wynika z przedstawionego wykażu, wśród oddziałów wf. i pw. na terenie powiatu wieluńskiego widoczny był brak uczestnictwa Związku Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej

---

²⁰ Problematykę tę porusza Leonard Szymański w pracy pt. *Kultura fizyczna w polityce II Rzeczypospolitej*, Wrocław 1995, s. 39 – 50.

²¹ APŁOS, PKWF i PW, sygn. 2, zatwierdzony budżet PKWF i PW na rok 1928/1929, bp.

²² APŁOS, PKWF i PW, sygn. 14, budżet Powiatowego Komitetu WF i PW w Wieluniu na rok 1937/1938, bp.

²³ APŁOS, PKWF i PW, sygn. 3, sprawozdanie z działalności PKWF i PW w Wieluniu za rok 1930/ 1931, bp.

„Wici” (ZMW RP „Wici”). Organizacji, która działała w zakresie wychowania fizycznego i sportu w środowiskach wiejskich²⁴. PKWF i PW w Wieluniu miał wówczas do dyspozycji 3 boiska sportowe, 3 strzelnice do broni małokalibrowej, 1 strzelnicę do broni wojskowej, 8 placów ćwiczebnych oraz 2 korty tenisowe.

Mieszkańcy wsi powiatu wieluńskiego uczestniczyli w zawodach i Świętach WF i PW, m.in. startowali corocznie w mistrzostwach powiatu wieluńskiego w strzelectwie. W zawodach strzeleckich, zorganizowanych 29 czerwca 1930 r. w Wieluniu, w poszczególnych konkurencjach zwyciężyli: Józef Wykrota — 200 m z broni długiej (oddział PW Związku Strzeleckiego z Białej), Stefan Ginter — 100 m z broni długiej (oddział PW z Bolesławca, najlepszy wynik spośród członków Straży Pożarnej osiągnął Władysław Urbaniak z oddziału PW z Raczyzna), Waclaw Borkowski — 50 m z broni małokalibrowej dla członków II stopnia przysposobienia wojskowego (oddział PW hufca gimnazjalnego w Wieluniu), Franciszek Hombek — 50 m z broni małokalibrowej dla członków I stopnia pw. (oddział PW Kowale), Aleksander Ogrodnik — broń małokalibrowa dla wszystkich uczestników (Powiatowy Komendant PW w Wieluniu), Maria Ogrodnikowa — konkurencja broni małokalibrowej dla kobiet²⁵. W strzelaniu zespołowym, w konkurencji 100 m z broni długiej zwyciężył oddział PW z Ożarowa.

Ważną rolę w propagowaniu wychowania fizycznego i sportu na wsi wносиło przeprowadzanie Powiatowego Święta WF i PW oraz Rejonowych Święt WF i PW. W 1937 r. zorganizowano Rejonowe Święta WF i PW w Skomlinie, Siemkowicach, Czajkowie, Czarnożyłach, Bolesławcu, Osjakowie, Wieruszowie²⁶. Rejonowe Święto WF i PW w Skomlinie odbyło się 17 maja 1937 r. Uczestniczyli w nim sportowcy z gminy Skomlin i Mokrsko. W konkurencjach lekkoatletycznych pierwsze miejsca zajęli: Związek Strzelecki ze Skomlina (Tomczyk, Ciężki, Rompel) — bieg przełajowy na 3 km, Krtystkowski (Związek Strzelecki Skomlin) — 800 m, Związek Strzelecki z Toplina — sztafeta 4x100 m, Gacka (Związek Strzelecki Skomlin), Ciężki — skok wzwyż, Ceglarek (Związek Strzelecki Toplin) — skok w dal, Zgutowicz (Związek Strzelecki Mokrsko) — rzut kulą, Zgutowicz — rzut dyskiem, Ceglarek — rzut oszczepem²⁷. W wyścigu kolarskim, rozegranym na trasie

---

²⁴ Zob. H. Mierzwiński, *Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej „Wici” wobec problemów wychowania fizycznego, sportu i turystyki (1928 – 1948)*, Biała Podlaska 1992.

²⁵ APŁOS, PKWF i PW, sygn. 3, rozkaz dzienny Powiatowego Komendanta PW w Wieluniu z 7. 07. 1930 r., bp.

²⁶ APŁOS, PKWF i PW, sygn. 11, obchody Święt WF i PW – 1937 r., bp.

²⁷ *Ibidem*.

Skomlin – Mokrsko – Skomlin, zwyciężył Olek (Związek Strzelecki Toplin) przed Korczewskim (Związek Strzelecki Ożarów). W zawodach sportowych uczestniczyły drużyny Związku Strzeleckiego ze Skomlina, Toplina, Ożarów i Mokrska, drużyny Straży Pożarnej i Związku Rezerwistów ze Skomlina, Ożarów, Komornik i Mokrska, uczniowie ze szkół w Skomlinie i Mokrsku oraz rowerzyści z gminy Skomlin.

W sprawozdaniu wójta gminy Skomlin, dotyczącym zawodów, czytamy: „Całość święta zrobiła na obecnym licznie zebranim społeczeństwie bardzo dodatnie wrażenie i niewątpliwie przyczyni się do propagandy sportu. Zawodom sportowym przypatrywała się licznie zebrana publiczność, oklaskując z emocją dobre wyniki zawodników. Bezpośredni skutek w postaci nagród i dyplomów, które otrzymali zawodnicy za I i II miejsca w poszczególnych konkurencjach, zachęcił do uprawiania sportu”²⁸.

Młodzież i osoby dorosłe ze środowisk wiejskich uczestniczyły w zdobywaniu POS i OS. Z zachowanych materiałów archiwalnych wynika m.in., iż w 1936 r. POS zdobyli członkowie drużyn harcerskich i Związku Strzeleckiego z Czarnożył, członkowie Przystosobienia Wojskowego Leśników i Klubu Sportowego Policji Państwowej z Węglewic, uczennice Żeńskiej Szkoły Rolniczej w Chróście oraz członkowie Związku Strzeleckiego, Straży Pożarnej i nie stowarzyszeni z Przedmościa²⁹.

W rozegranych 23 maja 1937 r. w Siemkowicach zawodach o uzyskanie Odznaki Strzeleckiej uczestniczyli przedstawiciele Związku Strzeleckiego, Straży Pożarnej z Siemkowic, Chorzewa, Kolonii Chorzew, Ożegowa, Kiełczygłowa, Tuchania oraz posterunku Policji Państwowej z Kiełczygłowa³⁰. Przedstawione przykłady świadczą, iż kultura fizyczna i przystosowanie wojskowe były rozwijane przez mieszkańców wsi.

Niniejszy artykuł jest jednym z pierwszych, podejmujących tematykę działalności struktur PUWF i PW na terenie powiatu i poszczególnych jego gmin. W latach 1927 – 1939 PKWF i PW w Wieluniu odegrał ważną rolę w popularyzacji, propagowaniu i upowszechnianiu wychowania fizycznego, sportu i przystosowania wojskowego na terenach wiejskich. Działalność PKWF i PW utrudniały braki w zakresie bazy sportowej i dydaktycznej oraz zbyt niskie subsydiowanie w stosunku do potrzeb. Ponadto wśród organizacji i stowarzyszeń działających na polu kultury fizycznej mało zaangażowane były Katolickie Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej i Żeńskiej oraz ZMW RP „Wici”.

---

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ APŁOS, PKWF i PW, sygn. 10, protokoły prób o POS, bp.

³⁰ APŁOS, PKWF i PW, sygn. 11, Protokół z zawodów o Odznakę Strzelecką, rozegranych w Siemkowicach w dniu 23.05.1937 r., bp.

SUMMARY

Eligiusz Malolepszy

**ACTIVITIES PROPAGATING AND POPULARIZING PHYSICAL CULTURE
IN RURAL AREAS BY THE REGIONAL COMMITTEE FOR PHYSICAL
EDUCATION AND MILITARY TRAINING IN WIELUŃ,
IN THE YEARS 1927 – 1939,**

This is one of the first papers taking up the issue of activity of RCPE&MT structures in the administrative district of Wieluń and its communes. In the years 1927 – 1939, the RCPE&MT in Wieluń played an important role in propagating and popularizing physical education, sport and military training in rural areas. The activity of RCPE&MT was made difficult due to shortages in the field of sport and didactic base, as well as due to insufficient subsidizing that was too low for its needs. Apart from that, there was little engagement on the part of associations active in the field of physical culture, such as the Catholic Associations of Male and Female Youth and “Wici”, the Union of Rural Youth of the Republic of Poland.